

ÜLKEMİZE YÖNELİK GÖÇLERE BİR ÖRNEK: AHISKA TÜRKLERİ

Yrd.Doç.Dr. Mete ALİM*
Yrd.Doç.Dr. Serkan DOĞANAY*
Dr. Oğuz ŞİMŞEK**

ÖZET

Ahıska, Gürcistan sınırları içinde bulunan ve geçmişte Ahıska Türklerinin vatanı olan bir yerdir. Ahıska Türkleri tarihte büyük acılar çekmiş ve 1944 ile 1989 yıllarında iki büyük sürgüne uğramışlardır. Gerek Çarlık Rusya gerekse Sovyetler Birliği döneminde ırkçı saldırılara maruz kalan Ahıska Türkleri, bugün Rusya Federasyonu ve eski Sovyet cumhuriyetlerinde dağınık bir şekilde yaşam mücadelesi vermekteler. Özbekistan'daki 1989 Fergana olaylarından sonra önemli bir kısmı Karadeniz kıyısındaki Krasnodar'a (Rusya Federasyonu) yerleştirilen Ahıska Türklerinin, bir kısmı da Türkiye'ye göç etmek istemişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti tarafından 1992'de çıkarılan "Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânı" adlı yasa ile, ilk planda 500 ailenin Türkiye'ye getirilmesi öngörülmüştür. Sadece 150 aile getirilerek Iğdır'a yerleştirilebilmiştir. Bugün, kendilerine tahsis edilen daimî konutlarda ikâmet eden Ahıska Türkü vatandaşlarımızın sosyo-ekonomik durumları ve başlıca sorunları bu araştırmada ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Ahıska, soykırım, ırkçı saldırılar.

* Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Erzurum.
e-mail: metealim@atauni.edu.tr, sdoganay@atauni.edu.tr

** M.E.V. Iğdır Anadolu Lisesi, e-mail: oguzsimsek76@hotmail.com

ABSTRACT

Ahıska is a residence area within the borders of Georgia and once was the country for of Ahıska Turks. Ahıska Turks suffered a lot in the history and were exposed to two major exiles in 1944 and 1989. Ahıska Turks faced with racial attacks during both tzar Russia and Soviet Union are trying to survive in Russia Fedaration and former Sovit Republics scattered. Some of Ahıska Turks, the majority of whom were placed in Krasnador (Russia Fedaration) on the Black Sea coast after the fieraful exents ocured in Fergana of Uzbekistan in 1989, wanted to imigrate to Turkey. It was assumed to bring 500 families in to Turkey at the beginnig with the law "The Aceptance And Residing of Ahıska Turks In Turkey" pussed in 1992. But only 150 families could be brought into Turkey and located in İğdir. The social and economic situations and main problems of Ahıska Turks who reside in these permanent accomadetions give to them have been handled in this investigation.

Key Words: *İmigration, Ahıska, genocide, racial attacks.*

ÜLKEMİZE YÖNELİK GÖÇLERE BİR ÖRNEK: AHISKA TÜRKLERİ

An Example for the Migration Towards Our Country: Ahıska Turks

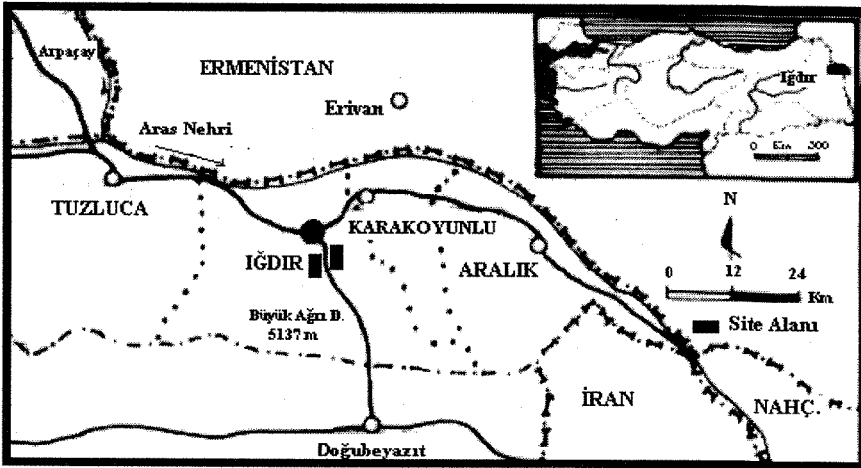
GİRİŞ

Ekonomik koşullar ve değişen sosyo-politik şartlar sebebiyle uluslar arası göç günümüzün önemli sorunları arasındaki yerini almıştır. Kendi ülkelerindeki gereksinimlerini ve beklentilerini tatmin edemeyen, çoğu kere yaşamlarını idame ettirmede ciddi zorluklarla karşılaşan insanların bir kısmının daha çok şey umdukları bir başka ülkeye gitmeleri kaçınılmazdır (<http://www.stradigma.com/index.ph>). Bununla birlikte, aslında globalleşen dünyada, göçün en önemli nedeni ekonomik dengesizlikler gibi görülüyor olsa da sosyal ve politik gelişmeler de uluslar arası göçü ciddi oranda beslemektedir. Bu tarz göçte vatandan ayrılmaya götüren nedenler daha zorlayıcıdır (Yılmaz,1998:497).

Azınlıkların zorunlu göçe maruz kalması, soğuk savaş sonrasında Türkiye'nin de içinde bulunduğu coğrafyada çok etkin olan bir göç çeşididir. Özellikle Eski Yugoslavya ve Kafkasya gibi bölgelerde insanlar yaşadıkları yerlerden kasıtlı olarak uzaklaştırılmakta veya uzaklaşmaya mecbur bırakılmaktadırlar. Kafkasyalıların göçlerinde dinî, millî, sosyal ve kültürel bir çok neden birlikte rol oynamıştır (Habiçoğlu, 1993:67). Sovyetlerin dağılması Kafkasya bölgesinde etnik çatışmaların sayısını ve şiddetini arttırmış, mikro milliyetçilik yükselişe geçmiş, bunlara bağlı olarak siyasal istikrarsızlıklar ve ekonomik problemler yaşanmaya başlamıştır. Bu konuda Ahıska Türklerinin durumu emsal teşkil etmesi bakımından önemlidir. 1989'da Fergana Vadisi'nde yaşayan Ahıska Türkleri göçe zorlanmış, Türk otoritelerinin Gürcistan'ı Ahıska Türklerini kabule ikna etme çalışmaları sonuçsuz kalmış, Gürcistan bunları kabul etmemiştir. Bunun üzerine Temmuz 1992'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen 3835 sayılı kanunla 500 ailenin Türkiye'ye kabulüne karar verilmiş, bu kanundan 752 kişi yararlanmıştır (<http://www.stradigma.com/index.Ph>).

Ahıska Türklerinin gerçek vatanları olan Ahıska, Türkiye'nin kuzeydoğusunda, Gürcistan sınırları içerisinde yer almaktadır (Harita 2). Türkiye sınırına 15 km uzaklıkta bulunan Ahıska şehri karayolu ile Batum, Tiflis ve Türkiye'ye bağlıdır. Ayrıca Tiflis ile demiryolu bağlantısı da vardır. Sahada arazi engebeli bir özellik göstermektedir. Bununla birlikte yöre toprakları sulak ve tarıma elverişlidir. Yaylacılık geleneği hakim olup, hayvancılık önemli bir ekonomik faaliyettir. Ahıska yakınlarındaki linyit yatakları işletilmektedir. Ahıska Türklerinin göçe zorlanmasıyla sahaya yerleştirilmesi planlanan Gürcü halk gelmek istemediği için sadece Ermeniler sahaya yerleşmiştir. 1828'de 50 000 olan şehir nüfusu, 1887'de 13 265'e düşmüştür. Günümüzdeki nüfusu ise 24 650 kadardır.

11 Temmuz 1992'de yürürlüğe giren "Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabul ve İskânına Dair Kanun" ile 1992 yılında 150 ve 1993 yılında da 350 aile olmak üzere ilk planda 500 ailenin Türkiye'ye göçü planlanmıştır. Ancak, ilk 150 ailenin getirilmesi ancak mayıs 1994'de tamamlanabilmiş ve diğer 350 aile ise henüz getirilememiştir. Bugün, Iğdır'da kendilerine tahsis edilen daimi konutlarda toplam 717 Ahıska Türkü yaşamını sürdürmektedir. Bu vatandaşlarımızın sosyo-ekonomik durumları ve başlıca sorunlarından daha sonra ayrıntılı olarak söz edilecektir.

Harita 1. Konum haritası.

TARİHİ SÜREÇ VE BUGÜNKÜ DURUM

Ahıska “Meskhetia” veya “Meskhet” olarak da anılmaktadır. Ahıska Türklerine, Gürcistan’ın bu adlarla anılan bölgelerinden göç ettikleri için Mesket Türkleri de denilmektedir. Dede korkut Kitabı’nda “Ak-sıka” (ak-kale) ve 5. yüzyılda (481) “Akesga” adıyla anılan eski Oğuzlar beldesi Ahıska, Gürcücede “Yeni Kale” anlamına gelmektedir. İlk İslam fetihleri sırasında ele geçirilen Ahıska (1068), 1267-1268 yıllarında Moğollar’ın hakimiyetine girmiştir. 1578’de Çıldır savaşı ile Osmanlı idaresine giren bölgeye Anadolu’nun çeşitli kentlerinden getirilen Türkler yerleştirilmiştir. Daha sonra Safeviler’in eline geçen Ahıska, 1635’te tekrar geri alınmıştır. 250 yıl kadar Osmanlı eyaleti olarak kalan bölge, 1828-1829 Osmanlı-Rus savaşı sonunda imzalan Edirne antlaşması ile Rusya’ya bırakılmıştır. Böylece Ahıska Türklerinin sürgünlerle dolu karanlık tarihi de başlamıştır (<http://www.ahiskalilar.org/giris/tarihimiz.html>). Bu çalışmada ele alınan zorunlu göç, Ahıska Türklerinin Anadolu’ya ilk göçleri değildir. Osmanlı – Rus savaşlarında (93 harbi) Osmanlı Devletine yardım ettikleri gerekçesiyle baskıya maruz kalan bir kısım Ahıska Türkü Anadolu’ya göçmüştür. Bunlar “Şark”, “Kafkas” veya “93 muhacirleri” olarak da bilinmektedirler. Çarlık Rusya döneminde büyük baskılara maruz kalan, 1917 Komünist ihtilâlinin getirdiği “*oto determinasyon*” (ulusların kaderlerini tayin hakkı, self determinasyon) hakkından yararlanan Ahıska Türkleri, Nisan 1918’de Osmanlı’ya katılma müracaatlarını yaptılar. Bu karar 4 Haziran 1918’de yapılan Batum Antlaşması’nda Gürcistan tarafından kabul edildi (<http://www.ahiskalilar.org/giris/tarihimiz.html>). 1918 Batum Konferansı ile Gürcistan, Ahıska’yı Osmanlı Devletine bırakmayı kabul etse de, Mondros ile elimizden tekrar çıkmıştır. Gürcistan bölgeyi 1928 Trabzon Antlaşması ile resmen Osmanlı Devletine bırakmış, ancak 16 Mart 1921’de Ruslarla yapılan Moskova Antlaşması ile Ahıska tekrar Ruslara geri verilmiştir (İğdır Valiliği, 1998:45).

Ahıska Türkleri, kendilerini vatanlarından tamamen ayıracak 1944 sürgününe kadar, hem çarlık hem de Sovyet Rusya’sı dönemindeki tüm

baskı ve mezalimlere rağmen Ahıska bölgesinde yaşam mücadelesi vermeye devam etmişlerdir. Rusya her zaman kıymet vermediği ve yok etmek istediği bu topluluğu savaşlarda ve ağır işlerde kullanmıştır. İkinci dünya savaşı yıllarında binlerce Ahıska Türkü Almanlara karşı ön saflara sürülmüş ve on binlerce kayıp verilmiştir. Askere alınmayan nüfus ise daha sonra onları vatanlarından ayıracak tren yollarının yapımında çalıştırılmıştır. Kasım 1944'de 91 000'in üzerindeki tüm bölge nüfusu, Stalin'in emriyle tren vagonlarına doldurularak Orta Asya'ya sürgüne gönderilmiştir. Ahıska Türklerinin 40 bini Kazakistan, 30 bini Özbekistan, 16 bini Kırgızistan ve 5 bini de başka yerlere sürülerek Ahıska boşaltılmıştır. Sadece sürgün sırasında açlık, soğuk ve hastalıktan 17 000 kişinin hayatını kaybettiği sanılmaktadır. Yerleştirildikleri yerlerde, köyden köye geçişleri bile yasaklanmıştır. Her şeye rağmen bu bölgelerde huzur içinde yaşayan Ahıska Türkleri, maalesef 4 Haziran 1989'da ikinci büyük sürgünle karşı karşıya kalmışlar ve 160 binden fazla insan Özbekistan'ı terk etmek zorunda kalmıştır (Kılıç, 2003:59). 1989 Nisanında Özbekistan'ın Kuvazay kasabasında başlayan ve "Fergana olayları" olarak bilinen bir pazar kavgası, günden güne büyüyerek, Özbekler ile Ahıska Türkleri arasında kardeş kavgasına dönüşmüştür. Yüzlerce ölü ve yaralı veren Ahıska Türkleri, yeniden vatana dönme veya yeni vatan arama yoluna koyulmuşlardır. Ancak Rus savaş uçaklarıyla taşınarak, Rusya'nın iç kesimlerine, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'a sürülmüşlerdir (<http://www.ahiskalilar.org/giris/tarihimiz.html>). Özbekistan'daki Fergana olaylarından sonra 20 bine yakın Ahıska Türkü kendi imkanlarıyla, Karadeniz kıyısı yakınlarındaki Rusya'ya ait Krasnodar bölgesine yerleşmişlerdir. Ancak, Rusya bu nüfusa hala vatandaşlık hakkı vermemiştir. Ahıska Türklerinin buradan da çıkarılmaya çalışıldığı ve ırkçı saldırıların başladığı basından izlenmektedir. Yine basında son günlerde (Temmuz 2004) "Ahıska Türklerine ABD vatan oluyor" gibi başlıklar altında haberler sıklaşmıştır. Yapılan bir anlaşma çerçevesinde, Krasnodar'da yaşayan Ahıska Türklerinden 5 000'inin ABD'ye yerleştirilmesi planlanmaktadır.

Nitekim, Krasnodar'ı bir an önce terk etmek isteyenler arasından seçilen ilk grup (80 kişi) Pensilvania eyaletinin Telford kentine yerleştirilmiştir.

Bugün yaklaşık yarım milyonu aşkın Ahıska Türkü, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Ukrayna ve Kuzey Kafkas ülkelerinde zor şartlarda yaşamaktadırlar. Son 70 yılda 3 defa sürgüne uğrayan Ahıska Türkleri, bugün 13 Cumhuriyetin 264 değişik bölgesinde dağınık bir şekilde yaşam mücadelesi vermektedirler. Bugün, Rusya Federasyonu'nda 70 bin, Kazakistan'da 145 bin, Azerbaycan'da 106 bin, Kırgızistan'da 57 bin, Özbekistan'da 30 bin, Ukrayna'da 18 bin, çeşitli ülkelerde 3 000 olmak üzere toplam 629 bin Ahıska Türkü'nün yaşadığı tahmin edilmektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla, bağımsız bir devlet olan Gürcistan ise Türklüklerini inkar etmedikçe Ahıska Türklerinin vatanları "Ahıska'ya" dönüşlerine izin vermeyecek görüntüdedir. Gürcü hükümetine göre, XII. yüzyılda Gürcistan'a gelen yüz binlerce Kıpçak Türkü, Hristiyanlaşmış, Gürcüleştirmiştir. Bunun için bölgede Türk varlığından söz edilemez. Türk denilen insanlar, Osmanlı fethiyle asimile edilmiş Gürcü unsurlarıdır. Dolayısıyla Ahıska Türkleri de Gürcü kökenlidir. Bunlar sürgünden önce Gürcüce konuşuyorlardı, sürgünde ana dillerini unuttular! Onlar, Gürcistan'a Türk olarak giremezler! Gürcü kimliğini kabul etmelidirler! Oysa Gürcistan 1999 yılında Avrupa Konseyine üye olurken, iki yıl içinde Ahıska Türklerinin vatanlarına geri dönmesini sağlayacak bir yasa çıkarmayı taahhüt etmiştir. Ayrıca daha sonra üzerinde ayrıntılı olarak durulacağı gibi, Türkiye 1992'de çıkardığı bir yasa ile belli sayıda Ahıska Türkünü ülkemize kabul etmiştir (<http://kutlualtay81.sitemynet.com>).

AHISKA TÜRKLERİNİN ÜLKEMİZE KABULÜ

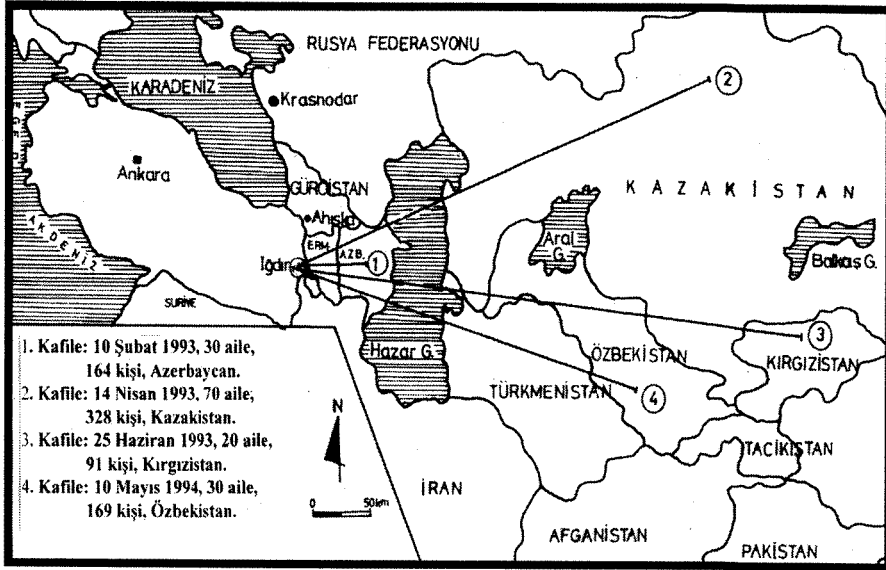
Ahıska Türkleri özellikle 1989 olaylarından sonra ısrarla Türkiye'ye göç etme isteklerini ilgili makamlara bildirmelerinden sonra, Sovyetler Birliği Türkiye'nin kabul etmesi halinde böyle bir göçe izin verilebileceğini bildirmiştir. Türkiye, Mesket Türklerinin çoğunluğunun arzusuna da uygun olarak mümkünse eski topraklarında veya başka bir yerde topluca yerleştirilmeleri için gerekli girişimlerde bulunulması, Ahıska (Mesket)

Türklerinin millî birliklerini muhafaza ve idame ettirmek için eğitim ve sosyo-ekonomik alanda kendilerine yardımcı olunması şeklinde bir cevap ile göç talebini reddetmiştir. Zaten Ahıska Türkü vatandaşlarımızın da öncelikli istekleri bu yöndedir. Ancak bunun mümkün olmaması halinde, Türkiye'ye göçe sıcak bakmışlardır. Artan talepler ve müracaatlarla, konu 1990 yılında tekrar hükümet gündemine girmiş ve zamanın cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın talimatıyla göç için çalışmalar başlatılmıştır. Aslında, bu konuda Türkiye Cumhuriyeti devlet politikası Türkiye dışında yaşayan Türk soylularının yerleşik oldukları ülke ve bölgelerde kalmalarını, Türkiye ile ekonomik ve kültürel ilişkilerde bulunarak uluslararası bağlantılarını güçlendirilmelerini ön görmekte, bu toplulukların söz konusu alanlarda desteklenmeleri temeline dayanmaktadır. Ancak, olağanüstü ve özel şartlarda Türkiye'ye dışarıdan göç kabul edilmektedir (<http://moyarodina.sitemynet.com/ali/ahistar4.htm>).

Yapılan çalışmalar sonucu "Ahıska Türklerinin Türkiye'ye kabul ve iskânına dair 2.7.1992 tarih ve 3835 sayılı kanun" 11.7.1992 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Karar sayısı:92/3706). Bu kanunun 1. maddesinde "Sovyetler Birliğini oluşturan cumhuriyetlerde dağınık halde yaşayan ve "Ahıska Türkleri" olarak adlandırılan soydaşlarımızdan Türkiye'ye gelmek isteyenler (en zor durumda bulunanlardan başlamak üzere), Bakanlar Kurulunca belirlenecek yıllık sayıyı aşmamak kaydıyla, serbest veya iskânlı göçmen olarak kabul olunabilirler" denilmektedir. Bu kanuna göre yayımlanan 92/3706 sayılı Bakanlar Kurulu kararına göre 150 Ahıska Türkü ailenin 1992 yılında, 350 ailenin ise 1993 yılında ülkemize kabulüne karar verilmiştir. Türkiye'ye kabul edile toplam 350 ailenin hangi ülkelerden kaç aile olarak ülkemize kabul edildiği Harita 2'de görülmektedir.

Azerbaycan'dan 30 ailelik ilk kabile (164 kişi) 10 Şubat 1993 günü getirilerek, Iğdır'daki geçici iskân merkezine yerleştirilmiştir. 14 Nisan 1993'te 70 ailelik (328 kişi) ikinci kabile Almatı-Erzurum havayolu ve Erzurum-Iğdır karayolu ile Kazakistan'dan, üçüncü kabile (20 aile-91 kişi) 25 Haziran 1993'te Ankolu-Erzurum havayolu ve Erzurum-Iğdır karayolu ile Kırgızistan'dan ve 30 ailelik son kabile de 10 Mayıs 1994'de (169 kişi) Özbekistan'dan Iğdır'a getirilmiştir (Harita.2). Böylece 1992 yılı için öngörülen 150 ailenin Türkiye'ye

göçü geçikmeli olarak tamamlanmıştır (İğdır Valiliği, 199:46). Ancak, aynı karar ile 1993 yılında getirilmesi planlanan 350 aile henüz (2004) Türkiye'ye getirilememiştir. Bölgede ve Türkiye'de meydana gelen siyasi ve sosyo-ekonomik gelişmelerin sonucu olarak kısa ve orta vadede bunun mümkün olmayacağı söylenebilir.

Harita 2. Ahıska Türkleri'nin ülkemize göçü.

İĞDIR'DA İKÂMET EDEN AHISKA TÜRKLERİ'NİN NÜFUS VE YERLEŞME ÖZELLİKLERİ

Bakanlar kurulu kararıyla tescil edilen nüfus 178 aile, 804 kişidir. Doğum ve evlenme gibi nüfus hareketlerinin sonucu olarak 1998 yılında 850 Ahıska Türkünün vatandaşlık işlemleri tamamlanmıştır. İğdir il Sağlık Müdürlüğü kayıtlarından aldığımız 2004 tarihli bilgilere göre, Ahıska Türklerinin yaşadığı sitede 371 erkek ve 346 bayandan oluşan toplam 717 kişi ikâmet etmektedir (Tablo 1). Ahıska Türkü vatandaşlarımızın daha sonra geçim sıkıntısı sebebiyle büyük şehirlere çalışma amaçlı gidişleri sitede nüfusun azalmasına neden olmuştur.

Tablo 1. Iğdır'da Yaşayan Ahıska Türkleri'nin Yaş ve Cinsiyet Yapısı (2004).

Yaş Grupları	Erkek	Kadın	Toplam	% 'si
0-4	37	21	58	8.1
5-9	30	20	50	6.9
10-14	41	33	74	10.4
15-19	57	60	117	16.3
20-24	30	35	65	9.0
25-29	20	18	38	5.3
30-34	29	26	55	7.7
35-39	25	30	55	7.7
40-44	26	35	61	8.5
45-49	36	30	66	9.3
50-54	17	10	27	3.8
55-59	3	5	8	1.1
60-64	5	5	10	1.3
65+	15	18	33	4.6
Toplam	371	346	717	100

Kaynak. Iğdır İl Sağlık Müdürlüğü.

Belirli bir sahada nüfusun miktarı ve cinsiyet bileşimi yanında nüfusun yaş yapısı, gerek toplumlari etkileyen tarihi olaylar hakkında ipucu vermesi ve gerekse iş gücü kapasitesi, gıda ve çeşitli hizmetlere olan ihtiyaç, aile tipleri, göçler, doğum ve ölüm oranları gibi olayları yansıtmaları açısından önemlidir (Tümertekin, 1994:177). Iğdır'daki Ahıska Türkleri'nin nüfusunun yaş ve cinsiyet yapısı incelendiğinde, nüfusun yarısından fazlasının (% 50.7) 24 yaşın altındaki genç nüfustan ibaret olduğu görülmektedir. Nüfusun sadece % 4.6'sı 65 yaş ve üzerindeki nüfustan oluşmaktadır (Tablo 1). Genç nüfus oranının fazlalığı yüksek nüfus artış hızı; 65 yaş ve üzerindeki nüfusun azlığı ise nüfusun göçmen olması ile açıklanabilir. Mevcut nüfusun medeni hallerine bakıldığında, 249 bekar, 320 evli ve 6 dul olduğu görülmekte, toplam nüfus içerisindeki 136 çocuk da ayrıca dikkat çekmektedir. Genç nüfusun fazlalığı özellikle eğitim, sağlık ve istihdamla ilgili sorunları beraberinde getirmektedir.

Daimî konutların karşısındaki geçici iskân merkezindeki prefabrik binada bir ilköğretim okulu bulunmaktadır (Fotoğraf 1). Okul binası yetersiz kaldığı için prefabrik evlerden birisi de ek olarak kullanılmaya başlamıştır. Okulda 11 derslik bulunmaktadır. İki idareci 19 öğretmen ve 1 hizmetlinin görev yaptığı okulda, toplam 470 öğrenci öğrenim görmektedir (2003). Ayrıca okulda 22 öğrencisi olan bir de anasınıfı bulunmaktadır. Okula devam eden öğrencilerin tamamı Ahıska Türklerinden değildir. Okula çevreden de öğrenci kabul edilmektedir. Hatta, Ahıskalı öğrenciler okulda

azınlıktadır. Sitede toplam 11 kişi üniversite, 45 kişi de (25 kız, 20 erkek) liseye devam etmektedir.

Fotoğraf 1 . Geçici iskân konutları ve hizmetteki ilköğretim okulu.

Sitede 1998 yılı itibariyle, 32 üniversite, 38 lise, 40 ortaokul ve 141 ilkokul öğrencisi olmak üzere toplam 251 öğrenci öğrenim görmekteydi. Ahıska Türklerinin yetişkin ve okul çağındaki çocuklarına Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından 1993 nisanından sonra okuma-yazma, Türkçe, vatandaşlık ve tarih dersleri; dokumacılık, giyim ve ev ekonomisi dallarında kurslar da verilmiştir. Eğitim-öğretim ve kurs programlarında 14 öğretmen görev yapmış olup, 445 kursiyer eğitim görmüştür. 1994 ve 1995 yıllarında açılan halıcılık kurslarda toplam 150 bayan eğitilmiştir (İğdir Valiliği, 1998:47). Geçici iskân merkezinde bir halı dokuma atölyesi hizmet vermeye devam etmektedir (2005).

Tablo 2 . İğdir'da Yaşayan Ahıska Türklerinin Eğitim Durumları (2004).

	Erkek	Kadın	Toplam
Okul Çağında Olmayan	35	20	55
İlkokul Mezunu	71	80	151
Ortaokul Mezunu	70	86	156
Lise	120	108	228
Yüksekokul	75	45	120
Okuryazar Değil	-	7	7
Toplam	371	346	717

Kaynak. İğdir İl Sağlık Müdürlüğü.

Nüfusunun önemli bir kısmı çalışma çağındaki kişilerden oluşan Ahıska Türklerinin, en önemli sorunları işsizlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, toplam 62 kişinin çeşitli devlet kuruluşlarında eğitim aldıkları alanlarda istihdam edilmeleri oldukça anlamlıdır (Tablo 3). Devletimizin bu vatandaşlarımıza sahip çıktığı söylenebilir. Resmi kuruluşlarda istihdam edilenlerin, 29'u Iğdır İl Milli Eğitim Müdürlüğünde öğretmen, 15'i Bayındırlık ve İl Tarım Müdürlüklerinde memur, 6'sı Sağlık Müdürlüğünde doktor ve hemşire, 2'si avukat ve 3'ü de Van 100.Yıl ve Atatürk Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. İşi olmayan gençlerin önemli bir kısmının ise, yaz aylarını turizm merkezlerinde (Rusça bilmeleri avantajı ile) ve büyük kentlerde çalışarak geçirdikleri ve kış mevsiminde tekrar Iğdır'a döndükleri tespit edilmiştir. Çalışamayacak kadar yaşlılardan oluşan ve çalışana olmayan bazı ailelerin ise en basit ihtiyaçlarını bile zor karşılayabilmeleri ise üzüntü vericidir.

Tüm dünyada 1980 yılından itibaren, göçmenlerin yerleşim ve özellikle konut sorunlarına daha farklı yaklaşımların olduğu görülmektedir. Ülkemizde de, her şeyden önce 2510 sayılı iskân yasasının göçmenlerin ülkede yerleştirilmesinde yeterli olmadığı kabul edilmiş ve toplu olarak gelen Afganistanlı göçmenler, Bulgaristan'dan göçe zorlanarak gelen göçmenler, Türk Cumhuriyetleri'nden getirilen Ahıska Türkleri için ayrı ayrı yasalar çıkarılarak yerleşim uygulamalarının çerçevesi belirlenmiştir (<http://www.balgoc.org.tr/gocmenyerlesim.html>).

Tablo 3. Resmi Kurum ve Kuruluşlarda Çalışan Nüfus (2004).

	Erkek	Kadın	Toplam
Milli Eğitim Müd. (Öğretmen)	9	20	29
Sağlık Müd. (Doktor-Hemşire)	6	7	13
Bayındırlık Müd.	14	-	14
İl Tarım Müdürlüğü	1	-	1
Üniversite (Öğrt. Üyesi)	3	-	3
Avukat	2	-	2
Toplam	35	27	62

Kaynak. Iğdır İl Sağlık Müdürlüğü.

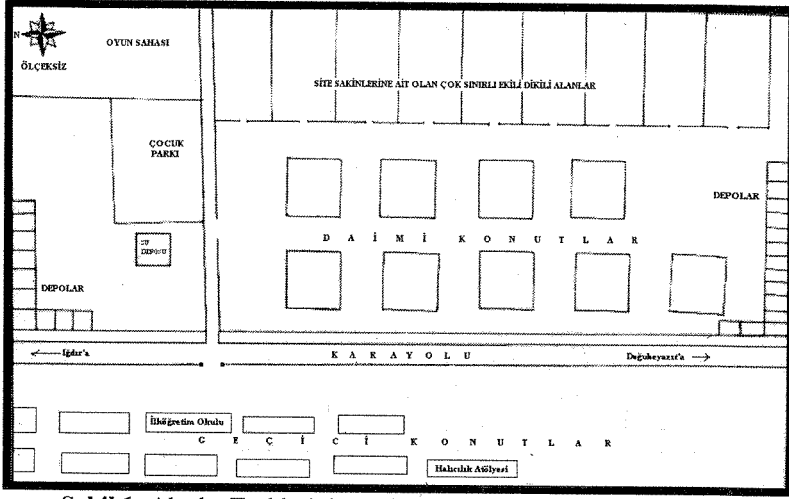
Daha önce belirtilen yasaların kabulünden sonra, Ahıska Türklerinin ülkemize kabulleri biraz geçikmeli başlatılabildiği görülmüştür. Azerbaycan'dan getirilen 164 kişilik (30 aile) ilk grup Aralık ilçesindeki D.S.İ.'ye ait misafirhanede 4 Nisan tarihine kadar barındırıldıktan sonra, hazırlanan geçici iskân merkezine yerleştirilmiştir. Daha sonra gelen kabileler de buraya yerleştirilmiştir. Ahıska Türklerinin yerleştirildiği geçici iskân merkezi hazineye ait 104 626 m²'lik arazi üzerinde inşa edilmiştir. Merkezde prefabrik 75 adet ikiz konut, okul, sağlık ocağı, karakol, banka, postahane, çamaşırhane, yemekhane, cami, ambar ve şadırvan yapılması tasarlanmıştır. Daha sonra yapılan 30 konut ile konut sayısı 180'ne çıkarılmıştır. Ekim 1993 yılında inşasına başlanan daimi konutlar ise Kasım 1997'de tamamlanmış ve hak sahiplerine dağıtılmıştır. Beş katlı 9 blok halinde yapılan daimi konutlarda 180 daire mevcuttur (Şekil 1, Fotoğraf 2). Bu konutlar Ahıska Türkleri'nin barınma sorunlarını tam olarak çözmüştür. Ancak, bazı site sakinlerinin apartman dairelerine alışmaları zaman almıştır. Ayrıca bazılarının eklentiler yaparak ve dairelerinde yaptıkları değişiklikler ile kiler gibi kullanım alanları elde etmeye çalıştıkları da gözlenmektedir (Fotoğraf 3). Çünkü, özellikle yaşlılar sitedeki sınırlı alanları ekip-biçmekte (Fotoğraf 4) ve kışlık yiyecekler hazırlamaktadırlar.

Fotoğraf 2 . Ahıska Türklerinin ikâmet ettiği daimi konutlardan bir görünüm.

Fotoğraf 3. Site sakinleri dairelere kiler gibi kullanım alanları eklemektedirler.

Şekil 1. Ahıska Türklerinin yerleştirildiği sitenin plânı.

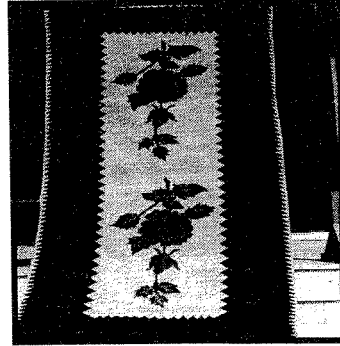
Daimi site alanında plânlanan banka, postahane, yemekhane gibi hizmet binaları yapılamamıştır. Yalnız, geçici konutlarda okul, cami ve şimdi kullanılmayan postahane binaları vardır. Ayrıca geçici konutlar alanında geçmişte çamaşırhane, karakol ve bekçi kulübesi de bulunduğu bilinmektedir. Ahıska Türkleri için yapılan geçici ve daimi konutlar Iğdır şehir merkezine 3 km uzaklıkta Iğdır-Doğubeyazıt karayolu üzerinde bulunmaktadır (Harita 1). Şehir merkezine ulaşım minibüs, özel oto, motosiklet ve bisikletlerle sağlanmaktadır. Mayıs 1995'te ticari dolmuşların hizmete girmesi ulaşımı daha da kolaylaştırmıştır. Ama site ile kent merkezi arasındaki ulaşım sorununun tam olarak çözümlenebildiği söylenemez. Iğdır'a yerleştirilen Ahıska Türklerinin tamamı sitede oturmaktadır. Çalışmak üzere il dışına göç eden aileler vardır. Bunların evlerini satmaları veya devretmeleri mümkün değildir. Çünkü site sakinlerinin bu evlerin sahibi olabilmek için yaptıkları ödemeleri devam etmektedir. Geçici konutların mülkiyeti Köy Hizmetleri'ne aittir. Bu konutlar çok düşük ücretlerle, Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü'nde çalışan işçiler, valilik çalışanları, bekçi ve polis memurlarına kiraya verilerek değerlendirilmektedir. Geçmiş yıllarda site içme ve kullanma suyu sıkıntısı yaşamıştır. Bu sorun Iğdır Belediyesi'nin 110 m derinlikten çıkarttığı su ile çözümlenmiştir.

150 ailelik ilk kafileden sonra getirilmesi planlanan 350 ailenin iskânı için Kars'ın Kağızman (260 000 m²), Arpaçay (31 968 m²), Susuz (600 000 m²), Sarıkamış ((40 624 m²) ve Ardahan'ın Göle ilçelerinde (443 450 m²) hazine arazilerinin etüt çalışmaları yapılmış ve inşaata uygunlukları tespit edilmiştir. Ayrıca, 3835 sayılı kanunla belirlenen üst komisyonun 30.12.1992 tarih ve 8/5 sayılı kararıyla 4 yılda toplam 5 000 Ahıska ailesinin aynı usulle Türkiye'ye getirilerek iskânlarını sağlamak üzere dış kredi temini için proje hazırlanması da karara bağlanmıştır (<http://moyarodina.sitemynet.com/ali/ahistar4.htm>). Ancak, üzerinden uzun yıllar geçmesine rağmen değil bu proje, ilk planda getirilecek 350 aile bile ülkemize getirilememiştir.

Ahıska Türklerinin ikâmet ettiği daimî konutların karşısındaki geçici iskân alanında bir halıcılık atölyesi de faaliyettedir (Şekil 1). Önceleri kilimcilik kursu olarak düzenlenen çalışmalar daha sonra Karabağ desenlerinin işlenmesi ile atölyeye dönüştürülmüştür. Halıcılık atölyesinde Iğdır Halk Eğitimi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü kadrosunda olan Ahıskalı bir öğretmen tarafından 28 kursiyer eğitilmektedir (2004). Atölyedeki 22 tezgahta Osmanlı Saray ve Karabağ motifli kilimler dokunmaktadır. Karabağ kilimleri parlak ve çok renkli dokumalarıyla diğer kilimlerden ayrılır (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 4. Ahıska Türklerinin sitede ekip-diktikleri alandan görünüm.

Fotoğraf 5. Sitedeki halıcılık atölyesinde dokunmuş bir kilim.

Kilimler, Iğdır valiliği bünyesindeki Sosyal Hizmetler Vakfı tarafından pazarlanmaktadır (m²'si 40-60 milyon Türk Lirası-2004). Ayda

ortalama 50-55 m² kilim dokunan atölyede, çalışanlara metrekare başına ücret ödenmektedir. Kilimlerde kök boya kullanılmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye, gerek coğrafi konumu gerek tarihî geçmişi ve gerekse siyasî oluşumunu henüz tamamlamamış bölgelere kavşak olması sebebiyle sürekli nüfus hareketlerine sahne olmaktadır. Ahıska Türkleri konusu buna çarpıcı bir örnek oluşturmaktadır. Ahıska Türklerine yönelik Çarlık Rusya dönemindeki baskı ve zulümler, Sovyet Gürcistan'ı döneminde de devam etmiş ve özellikle Stalin zamanında en yüksek noktaya çıkmıştır. Ahıska Türkleri Türk ve Müslüman kimliklerinden dolayı hep cezalandırılmışlardır. Bugün yarım milyondan fazla Ahıska Türkü, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Ukrayna ve Kuzey Kafkas ülkelerinde baskı ve zulüm altında yaşamaktadırlar.

Kendi imkânlarıyla Türkiye'ye göçen ailelerin ikâmet, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik problemleri günden güne artmaktadır. Vatandaşlık işlemleri çok yavaş yürümektedir. Yetkililer, Ahıska Türklerinin tarihini ve jeopolitiğini öğrenmelidirler.

Ahıska Türklerini ziyaret için dahi ülkeye sokmayan Gürcistan'la ciddi görüşmeler yapılmalıdır. Ukrayna'nın, Kırım Türklerinin dönüşüne engel olmadığı bilinmektedir. Gürcistan'ın da aynı insani davranışı gösterebilmesi beklenmektedir. Avrupa Konseyi tarafından Gürcistan'a, Ahıska Türkleri sorununun çözümü için belirli bir süre tanınmıştır. Ancak Gürcistan hükümeti, bu konuda hiçbir adım atmamıştır. Ahıska Türklerinin Mesh halkından olduğu ve Meshlerin de aslında Gürcü etnik gruplarından biri olduğu gibi dayanağı olmayan komik bir iddiada ısrar etmektedir. Ayrıca, Ahıska Türklerini kabul etmek için Gürcü adı almaları ve kimliklerini inkar etmeleri şart koşulmaktadır. Ahıska Türkleri davasını iyi bilen yetkililer bu konuda Gürcistan ile vakit geçirmeden çözüm arayışı için görüşmelere başlamalıdır. Bu, ülkemizin dünya kamuoyundaki prestiji açısından da önemlidir.

Rusya Federasyonu'na bağılı Krasnodar bölgesinde geçici iskânla yaşayan Ahıska Türklerine bölgeyi terk etmeleri için baskı yapıldığı bilinmektedir. Krasnodar bölgesinde ikâmet eden yaklaşık 14 bin Ahıska Türkü'nden 11 bin kadarı nüfusa kaydedilmemiş olup, 10 yıldır kaçak göçmen durumundadırlar. 1992 yılında çıkarılan 3835 sayılı kanun çerçevesinde buradaki Türklerin Türkiye'ye getirilmesi için girişimler başlatılabilir. Aksi takdirde, Ahıska Türkleri yeni bir sürgünle karşılaşabilirler. Bunun için, 1992 yılında çıkarılan 3835 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye'ye kabulü ve iskânı kanunu uygulanmalıdır.

Ahıska Türklerinin önemli sorunlarından biri de akrabalarını yıllardır görememeleridir. Bazı aileler zaman zaman akrabalarını görmek için Rusya ve diğer Türk Cumhuriyetleri'ne gitmektedirler. Bunun için Iğdır'a yerleştirilmiş Ahıska Türkleri Türkiye'den akraba ve soydaşlarına da kanunlar çevresinde iskân hakkı tanınması yönünde girişimler beklemektedir.

Iğdır'da ikâmet ettirilen Ahıska Türklerinin en önemli sorunu işsizlik ve geçim sıkıntısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha önce söz edildiği gibi, 62 kişi çeşitli kurum ve kuruluşlarda istihdam edilmiştir. Bunların her birinin bir ailesi olduğu düşünülürse bu rakamın kayda değer olduğu söylenebilir. Yine de bazı ailenin gelir durumunun kötü olduğu gözlenmektedir. Bu ailelerin gençleri ailenin geçimini sağlamak için, yaz mevsimini il dışında çalışarak geçirmektedirler. Yaşlılar ise site bahçesinde kendilerine düşen çok az alanda, hem ailenin ihtiyaçlarını karşılamak hem de vakit geçirmek amacıyla sebze ve meyve yetiştirmektedirler. Bu durum sitenin çevre güzelliğine de katkı yapmıştır (Fotoğraf 4). 2773 sayılı, 2540 kanun numaralı ve 14.06.1934 tarihli iskân kanunu çerçevesinde iskânlı gelen Türk ırkından olan ailelerden nüfus sayıları ve toprağın niteliğine göre, otuz ile doksan dekar arasında toprak verilmesi ve gerekirse bunun arttırılabileceği öngörülmektedir. Yine, 02.07.1992 tarih, 21281 sayılı ve 3835 kanun numaralı "Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun"da da gelen göçmenlerin gayri menkul verilerek iskân edilmesi ve göçmenlerin üretici duruma getirmek için gerekli tedbirlerin alınması

öngörülmüştür. Maalesef bunlar başarılamamıştır. Oysa, Ahıska Türklerinin yerleştirildiği sitenin çevresinde hazineye ait binlerce dönüm arazi boş durmakta ve her geçen gün gecekondularla işgal edilmektedir. Çok geç kalınmakla birlikte topraklar hâlâ bu vatandaşlarımıza dağıtılabılır. Çiftçiliği bilen ve çok çalışkan olan bu insanlar, şüphesiz bu toprakları en iyi şekilde değerlendireceklerdir. Böylece, gecekondulaşmadan doğacak çarpık kentleşme ve kentsel sorunlar da engellenmiş olacaktır.

Yerinde yaptığımız mülâkatlara göre Ahıska Türkleri, öncelikle ekip-biçebilecekleri kadar tarım arazisinin kendilerine verilmesini istemektedirler. Bunun için site etrafındaki hazine arazilerinin kullanılması mümkündür. Bir diğer istekleri, Rusya ve diğer cumhuriyetlerde bulunan akraba ve parçalanmış ailelerin devlet tarafından vatandaşlık verilerek Türkiye'ye getirilmesidir. Kendi imkânları ile gelenlerin vatandaşlık işlemleri çok yavaş sürmekte ve sağlık, eğitim vb. imkanlardan faydalanamamaktadır.

Site içerisindeki yollara asfalt dökülmesi veya karo döşenmesi Ahıska Türklerinin diğer bir istekleridir. Iğdır'da şehir içi ulaşımın yetersiz olması sebebi ile site sakinlerinin siteye gidiş gelişleri önemli bir sorundur. Bunun için site sakinleri bu konuda özellikle belediyeden yardım beklemektedirler. Site sakinleri kendi imkanları ile getirdikleri araçlarının, trafik şubesi tarafından tescil edilmesi, kayıtlara geçirilmesi ve plakalarının değiştirilmesini de istemektedirler. Çünkü, bu otomobiller ile şehir dışına çıkmaları mümkün değildir.

Daimi konutların karşısındaki geçici konutlar alanında bulunan atölyede Osmanlı Saray ve Karabağ motifli halı ve kilimler dokunmaktadır (Fotoğraf 5). Genç kızların hem meslek öğrendiği hem de para kazandığı bu atölye geliştirilebilir. Bunun için kilimlerin tanıtımı yapılarak pazarı genişletilmelidir.

Göç, nüfus hareketlerinin sebep ve sonuçları en karmaşık olanı olup, bir takım toplumsal olayları da beraberinde getirir. Bazen istenmeyen olaylara da sebep olabilir. Ahıska Türklerinin Iğdır'a yerleştirilmesinden bugüne kadar bu bölgede kayda değer hiçbir toplumsal sorun yaşanmadığı

söylenbilir. İşsizlik ve ekonomik sıkıntılarla mücadele eden yöre halkının, bu soydaşlarımızı benimsemeleri takdire değerdir.

KAYNAKÇA

- DEVLET, N., 1999, Rusya Türklerinin Millî Mücadele Tarihi. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- DOĞANAY, H., 1997, Türkiye Beşerî Coğrafyası. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları No:2982, Bilim ve Kültür Eseleri Dizisi No:877, Eğitim Dizisi:10, Ankara.
- DOĞANAY, F., Türkiye'ye Göçmen Olarak Gelenlerin Yerleşimi. <http://www.balgoc.org.tr/gocmenyerlesim.htm> (13.11.2005).
- GÜNER, İ., 1993 İl Millî Eğitim Müdürlüğü Koruma ve Yaşatma Derneği, Yayın No: 1, İğdir.
- GÜNER, İ., 2000, Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası, Atatürk Üniversitesi Yayınları No:910, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları No:116, Ders Kitapları Serisi:58, Erzurum.
- HABIÇOĞLU, B., 1993, Kafkasya'dan Anadolu'ya Göçler. Nart Yayıncılık. İstanbul.
- İĞDIR VALİLİĞİ, 1998, Cumhuriyetimizin 75. Yılında İğdir. İğdir.
- KILIÇ, V., 2003, 58. Sürgün Yıldönümünde Ahıska Türklerinin Dünü ve Bugünü. Ahıska'nın Sesi, Yıl:2, Sayı:4, İzmir.
- KOPUZLU, N. Ahıska Türkleri ile ilgili Bir Broşür Hakkında. <http://www.ahiskalilar.org/giris/brosurhk.html> (12.11.2005).
- MUTLUER, M., 2003, Uluslar Arası Göçler ve Türkiye, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- ÖZDEMİR, T., 1997, Türkistan'dan Anadolu'ya Bir Göç ve Tarımsal Üretim Amaçlı İskân Örneği: Ulupamir. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:32, İstanbul.
- ÖZGÜR, E. M., 1998, Türkiye Nüfus Coğrafyası. GMC Basın-Yayın, Ankara.
- TÜMERTEKİN, E., 1994, Beşeri Coğrafya- Giriş. İstanbul Üniversitesi Yayın No:3819, Edebiyat Fakültesi Yayın No:2464, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E.,-ÖZGÜÇ, N., 1997, Beşeri Coğrafya, İnsan-Kültür-Mekan. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- TÜRKDOĞAN, O., 1999, Türkiye'de Göçler, Sorunları ve Çözüm Yolları. Türk Dünyası Araştırmaları, Sayı:119, Erzurum.

- YÜCEBAŞ, Y., 2003. Iğdır Ahıska Türklerinin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü (Basılmamış Lisans Tezi), Van.
- YILMAZ, E., 1998, "Uluslararası Göç", Uluslararası Politikada Yeni Alanlar, Yeni Bakışlar, Ed. Faruk Sönmezoglu, İstanbul.
- YİĞİT, A., 1996, Türk Ülkeleri Coğrafyası. TİSAV Elazığ Şubesi Yayınları:2, Türk Dünyası Dizisi:2, Elazığ.
- ZEYREK, Y., Ahıska ve Ahıska Türkleri. <http://www.ahiskalilar.org> (13.11.2005)
- <http://www.stradigma.com/index.ph> (15.06 2005)
- <http://moyarodina.sitemynet.com/ali/ahistar4.htm> (20.06.2005)
- <http://kutlualtay81.sitemynet.com> (20.06.2005)
- <http://www.geocities.com/ahıska1944/kanun.html> (13.11.2005)